

mostrar amb tot luxe de detalls com la burgesia mallorquina tingué un paper clau tant en l'espanyolització com en un cert regionalisme.

Un aspecte rellevant és que les guerres tingueren un paper fonamental en la implantació de la ciutadania política de pagesos, menestrals i obrers de tallers i fàbriques. En tots els casos, l'apel·lació a un enemic comú serví per nacionalitzar. Però, mentre que a la Guerra del Francès (1808-1814) era necessària la figura del rei perquè realment fos consistent la mobilització d'homes i entusiasta la defensa de la pàtria, amb la primera Guerra del Marroc (1859-60) el paper del monarca ja no fou necessari. Així, l'espanyolització fou lenta però efectiva, ja que a mitjans del segle XIX estava fortament consolidada.

Un llibre valent sobre un tema polèmic. La història de les identitats dels illencs és avui menys desconeguda gràcies a Pere Sales.

Pablo José ALCOVER CATEURA
Universitat de Barcelona
palcovca@gmail.com

MAS I FORNERS, Antoni (2020). *Llengua, terra, pàtria i nació. L'evolució de la consciència lingüística i etnocultural entre els cristians de l'illa de Mallorca (segles XIV-XVII)*. Palma de Mallorca: Edicions Documenta Balear, 383 p.

«Mai oblidis qui ets, que segur que el món no ho oblida. Fes-ho la teva força». Així definia Eva Serra i Puig (1942-2018) la importància de la identitat a les seves classes a la Universitat de Barcelona. Per això és recomanable la lectura de l'obra d'Antoni Mas Forners, perquè mostra la rellevància de qui som o pensem que som. Aquest llibre ha guanyat el Premi Mallorca d'Assaig 2019.

L'obra consta de vint-i-cinc capítols, precedits d'un pròleg d'Antoni Ferrando i Francès, autor de *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians* (1980), que inspira el treball de Mas Forners. Ferrando comenta que la situació política a les terres de llengua catalana no ha canviat gaire d'ençà la seva publicació. D'aquí ve la utilitat del llibre prologat: de la seva actualitat. A més, defineix els conceptes 'llengua', 'terra', 'pàtria' i 'nació' i demostra que no eren estables al llarg del temps, sinó que canviaven. És un dels grans encerts del llibre: definir aquests quatre conceptes, sovint utilitzats sense entendre tots els seus

significats. Per acabar, el lector pot trobar un apèndix documental, una bibliografia detallada i diversos índexs, que faciliten la consulta.

Els primers dotze capítols se centren en l'edat mitjana (segles XIV-XV). Els cristians, grup majoritari a l'illa, es definien i els definien com a catalans. Ser-ho significava l'ús de la llengua i ser considerat cristià vell, que implicava una situació política privilegiada davant les minories de jueus, castellans, portuguesos, italians i esclaus. Però, no tots els cristians ostentaven el poder polític, monopolitzat per nobles i jurats. Aquests últims foren els constructors institucionals del regne de Mallorca, compatible amb el sentiment de ser descendent dels conqueridors del segle XIII, és a dir, cristians vells. Aquí pren tot el sentit el notable paper de les nissagues a les institucions insulars. També es remarca que el regne tenia elements culturals propis, usats oportunament pels jurats per defensar els seus interessos davant la monarquia.

Els últims dotze capítols analitzen l'època moderna (segles XVI-XVII), on es produí un canvi: els mallorquins es consideraven mallorquins, no catalans. Ningú no dubtava que parlaven català, ni que tinguessin un origen comú amb altres pobles peninsulars. La raó del canvi és l'oblit: el regne de Mallorca passà de ser un dels estats

més importants de la Corona d'Aragó a ser un territori més de la monarquia d'Habsburg, que estenia els seus dominis per Amèrica. Els habitants illencs reivindicaven la seva particularitat insular i la seva importància dintre de les vastes terres dels Habsburg. Altrament, les elits no dubtaren a utilitzar el castellà per pragmatisme: la cort el parlava. Els cristians eren ara espanyols, sentiment adquirit amb suor i sang, perquè s'expandí gràcies als veterans de l'illa que tornaven de lluitar amb els terços a Flandes. A Europa, els mallorquins foren anomenats espanyols per protestants i catòlics, remarcant la seva nova identitat.

«Mai oblidis qui ets, que segur que el món no ho oblida». El llibre ajuda a no oblidar qui som amb claredat i rigor. Els mallorquins, com l'autor d'aquestes línies, parlem català i la nostra història és compartida amb Catalunya. Encara hi ha gent a qui li poden molestar aquestes frases. Així doncs, en els temps de mentides emmascarades i de sòlides veritats històriques, reivindicuem els fets: llegiu el llibre i no us enganyaran.

Pablo José ALCOVER CATEURA
Universitat de Barcelona
palcovca@gmail.com